

O CONTROVERSA POLITICĂ — TACTICA PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT ÎN ALEGERILE PARLAMENTARE DIN DECEMBRIE 1928

VALENTIN ISTRATE

Tactica urmată de conducerea Partidului Social-Democrat în alegerile parlamentare din decembrie 1928 — respectiv colaborarea cu Partidul Național-Tărănesc — a suscitat în epocă multe discuții, și în parte constituie și astăzi o controversă. S-a mers de la justificarea integrală a acestei tactici — apreciată de la o dovadă de inteligență politică, pe deplin profitabilă pentru clasa muncitoare, pînă la condamnarea vehementă a celor care au mers pe linia colaborării cu un partid burghez, fiind considerată ca o trădare a intereselor proletariatului. Pentru aprecierea corectă a acestei probleme se impune cunoașterea faptelor concrete, a contextului concret-istoric.

După constituire, Partidul Social-Democrat¹, s-a încadrat în viața politică a României interbelice, ca un partid muncitoresc, care prin program, ideologie și luptă politică a militat pentru apărarea drepturilor clasei muncitoare, acționînd pentru dezvoltarea democratică, progresistă a țării.

O problemă majoră care a definit activitatea Partidului Social-Democrat, din momentul constituirii sale, a fost cea cu privire la lupta pentru apărarea și extinderea drepturilor și libertăților democratice, împotriva guvernului liberal condus de Ion I. C. Brătianu, pe care în mod exagerat îl considera „dictatorial”².

Dominația politică exercitată de liberali crease în opinia publică un puternic curent împotriva Partidului Național-Liberal, o reală dorință de înlăturare a acestuia de la putere, pentru funcționarea normală a sistemului democratic. Astfel ziarul „Socialismul”, officiosul partidului, scria la 18 mai 1928: „Problema vitală a partidului nostru în situația de azi: democrația este încă o problemă deschisă. Ea ne impune datoria de a fi de veghe și de a face tot ce este omenește posibil pentru ca muncitorimea să nu piardă azi, cînd a făcut un pas înainte, tot ce prin atîtea jertfe s-a cîștigat pînă acum. Dacă vrem ca România să fie o țară democrată, trebuie să avem un partid puternic, trebuie să croim drum de luptă în viitor cu toată conștiința răspunderii!”³. Desigur, forțele Partidului Social-Democrat nu erau suficiente pentru a înlătura guvernul liberal, de aceea a apărut ideea colaborării cu alte partide.

Iacob Pistiner, reprezentant al social-democraților români în parlament, cu prilejul discuției legii electorale, arăta: „După ce partidele au pătruns în parlament, ele încheie — dacă e nevoie — coalițiuni guvernamentale pentru anumite

¹ În zilele de 7—9 mai 1927, are loc la București în sala „Tomis”, congresul general al Federației Partidelor Socialiste din România care votează unificarea lor într-un singur partid social-democrat. (C. Titel-Petrescu, *Socialismul în România, 1835—6 septembrie 1940*, Biblioteca socialistă, 1946, p. 398).

² „Socialismul”, anul XXII, nr. 1, din 1 ianuarie 1928.

³ *Ibidem*, nr. 21, din 18 mai 1928.

scopuri, fiecare din ele știind precis pe ce forțe electorale se bazează⁴. Cu atât mai necesară era colaborarea înaintea alegerilor.

În scopul apărării și extinderii drepturilor și libertăților democratice, Partidul Social-Democrat, propunea conducerea Partidului Național-Tărănesc, cel mai mare și influent partid din opoziție, care declanșase la începutul lunii decembrie 1927 campania de răsturnare a guvernului liberal⁵ — luptă comună, pentru alegeri libere care „pot aduce un triumf al democrației”⁶. Programul anunțat de Partidul Național-Tărănesc și baza sa de masă foarte largă, constituiau principalele argumente ale social-democraților care doreau colaborarea cu acest partid.

La 29 ianuarie 1928 Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat a aprobat textul unei scrisori către Iuliu Maniu în care se afirma: „Numai prin introducerea unui regim democratic și alegeri libere pe baza unei legi democratice, cu adevărată reprezentare a tuturor curentelor politice, se poate schimba situația de astăzi. În acest scop, Partidul Social-Democrat a început, încă de acum câteva luni, o campanie de luminare a opiniei publice și a clasei muncitoare. Comitetul nostru Executiv, în ședința sa din urmă, a hotărât continuarea și întărirea acestei campanii. În același timp, el propune partidului dvs. de a duce împreună lupta pentru înlăturarea dictaturii și întronarea regimului democratic, prin alegeri libere. Aducându-vă aceasta la cunoștință, ținem să accentuăm ca fiind de acord cu dvs. că numai alegeri libere pot aduce un triumf al democrației; alegerile nu pot fi însă în adevăr libere decât dacă se desființează din actuala lege electorală monopolul partidului care întrunește 40 la sută din voturi și care falsifică voința alegătorilor, precum și obligația pentru partide de a-și susține cheltuielile de imprimare a buletinelor, ceea ce împiedică partidele muncitorești și grupările sărace de a depune candidaturi în cât mai multe județe”⁷.

După cum se observă, colaborarea viza un obiectiv limitat — și anume, înlăturarea guvernului liberal și organizarea de alegeri parlamentare libere.

Răspunzînd, la 10 februarie 1928, conducerea Partidului Național-Tărănesc, își exprima satisfacția față de hotărîrea Partidului Social-Democrat de a duce în comun lupta împotriva guvernului liberal, arătînd că: „Partidul Național-Tărănesc urmărește de ani de zile într-o luptă continuă același țel: înlăturarea regimului dictatorial și introducerea unui regim democratic constituțional și parlamentar”⁸.

Partidul Social-Democrat fiind legal, numărînd în rîndurile sale 13.000 de membri⁹, putea și avea datoria să mobilizeze muncitorimea împotriva guvernului liberal, ce se dovedise ostil maselor muncitoare și organizațiilor sale profesionale și politice.

⁴ *Ibidem*, anul XXIII, nr. 49, din 29 noiembrie 1929.

⁵ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926—1947)*, *Studiu critic privind istoria Partidului Național-Tărănesc*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 95.

⁶ C. Titel-Petrescu, *op. cit.*, p. 401.

⁷ „Socialismul”, anul XXII, nr. 6, din 5 februarie 1928.

⁸ *Ibidem*, nr. 8, din 19 februarie 1928.

⁹ Apud, S. Cuișteanu, Gh. I. Ioniță, *Electoratul din România în anii interbelici*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p. 134.

Pe baza acestui acord, începînd cu a doua jumătate a lunii februarie 1928, la adunările opoziționiste, de răsturnare a guvernului liberal, convocate de Partidul Național-Țărănesc, au participat și au luat cuvîntul și reprezentanții ai Partidului Social-Democrat.

Prima etapă a campaniei de răsturnare a guvernului, dusă îndeosebi de Partidul Național-Țărănesc și Partidul Social-Democrat, s-a încheiat cu marea adunare de la Alba Iulia, din 6 mai 1928, la care au luat parte aproximativ 100.000 de cetățeni de diferite categorii sociale, din toată țara. La Alba Iulia au fost prezenți mii de muncitori, îndeosebi din Valea Jiului, precum și conducători ai Partidului Social-Democrat. Dintre aceștia au luat cuvîntul C. Titel-Petrescu și Ioan Flueraș, care au exprimat scopul colaborării lor cu Partidul Național-Țărănesc: „În cetatea istorică a libertății poporului românesc se adună azi, din nou, țărani înfrățiți cu muncitorii, pentru a scutura jugul tiraniei liberalilor”¹⁰ — spunea C. Titel Petrescu.

În continuare el arăta: „Voi alegeți libere, un guvern democratic, o administrație cinstită și respectuoasă față de drepturile poporului, producător al bogățiilor sociale”¹¹. Cu prilejul acestei adunări el scria la 6 mai 1928 în ziarul „Socialismul”: „Noi, social-democrații, ne-am alăturat campaniei sale de luptă (P.N.Ț. — n.n.) pentru că am înțeles că în momentele actuale prin forța împrejurărilor istorice, organismul politic în stare să înlăture piedicile puse de plutocrația liberală în calea dezvoltării democratice a țării, îl constituie Partidul Național-Țărănesc”¹².

În aceeași zi de 6 mai 1928 au mai avut loc întruniri la București, Cernăuți, Brăila și în alte centre ale țării¹³, unde reprezentanții Partidului Social-Democrat au subliniat pe de-o parte conținutul și orientarea luptei pentru democrație, pe de altă parte valoarea istoricelor hotărîri din 1918, luate la Alba Iulia.

La 13 mai 1928, Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat a adoptat o rezoluție prin care își exprima satisfacția pentru participarea partidului alături de Partidul Național-Țărănesc la lupta de masă împotriva guvernului și pentru democrație. În fapt, Partidul Social-Democrat se integrase în „schema tactică” a Partidului Național-Țărănesc¹⁵. Acest lucru a creat vii frământări în sînul social-democraților.

Un timp această conlucrare cu Partidul Național-Țărănesc a slăbit. Astfel, atunci cînd acesta a hotărît să-și retragă reprezentanții din Adunarea Deputaților și din Senat, în semn de protest împotriva politicii guvernului liberal, Partidul Social-Democrat s-a mulțumit să aprecieze acest fapt ca pe un semn că național-țărăniștii vor continua lupta, comunicîndu-le că deocamdată, nu se poate pronunța pentru viitor¹⁶. Această expectativă a fost adoptată temporar datorită

¹⁰ „Socialismul”, anul XXII, nr. 20, din 13 mai 1928.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, nr. 19, din 6 mai 1928.

¹³ *Ibidem*, nr. 20, din 13 mai 1928.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 21, din 18 mai 1928.

¹⁵ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România, 1821—1948*, București, Editura Academiei R.S.R., 1981, p. 208.

¹⁶ „Socialismul”, anul XXII, nr. 23, din 3 iunie 1928.

reacției hotărâte a unui grup de militanți de stînga ai partidului, îndeosebi din București, care erau împotriva colaborării cu Partidul Național-Țărănesc¹⁷. Ei considerau că principala atenție trebuie dată unității clasei muncitoare și detașamentelor ei politice. Nereușind să-și impună punctul de vedere, aceștia (dr. L. Ghelerter, Ștefan Voitec, Zaharia Tănase, Vasile Anagnoste și alții), au plecat din Partidul Social-Democrat și au întemeiat, la 15 iulie 1928, Partidul Socialist al Muncitorilor din România¹⁸.

Ca urmare a acestui eveniment, Partidul Social-Democrat a slăbit mult campania antiliberală, inclusiv colaborarea cu Partidul Național-Țărănesc, concentrîndu-se asupra organizării de conferințe regionale, creării unor secții noi, deci spre consolidarea sa organizatorică. Abia la mijlocul lunii septembrie s-a revenit asupra problemelor colaborării cu Partidul Național-Țărănesc. Într-un articol intitulat semnificativ *Luptă pînă la capăt*, se cerea Partidului Național-Țărănesc să nu încheie înțelegere cu liberalii, ci să-și țină promisiunile și să continue campania pînă la victorie. Astfel, în articol se arăta: „ne place să credem că opoziția național-țărănistă nu va dezarma și că întrunirile ei din prezent nu vor fi uvertura armistițiului, ci semnul unei bătălii. Datoria ei este să continue lupta. În orice caz clasa muncitoare nu va dezarma. Afirmînd mereu parole democratice, ea va fi la postul ei și nu va înceta să spună maselor că singura cale pentru cucerirea democrației este lupta, nu capitularea”¹⁹.

La 4 noiembrie 1928, guvernul liberal condus de Vintilă Brătianu, confruntat cu greutăți de ordin intern și extern (în special cu campania opoziționistă a național-țărăniștilor, cu ostilitatea opiniei publice și cu refuzul capitaliștilor străini de a acorda împrumutul solicitat), s-a văzut nevoit să-și prezinte demisia²⁰. Partidul Social-Democrat aprecia acest eveniment drept prima izbîndă care crea posibilitatea înfăptuirii unor deziderate ale maselor²¹.

După o campanie opoziționistă de o intensitate și o amploare fără precedent în anele vieții politice din România, Partidul Național-Țărănesc a ajuns la putere în ziua de 10 noiembrie 1928²². Pentru a profita de conjunctura politică creată, guvernul a propus, la 10 noiembrie, iar Regența a aprobat, dizolvarea Parlamentului ales în iulie 1927 și organizarea de noi alegeri la 12 decembrie pentru Adunarea Deputaților și 15—19 decembrie pentru Senat, adică în cel mai scurt timp îngăduit de legea electorală.

Intrunit pentru a analiza situația și a stabili atitudinea partidului în aceste alegeri, Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat a hotărît să înceapă tratativele cu partidul guvernamental în vederea realizării unui cartel electoral, dar asigurîndu-i-se „deplina libertate de acțiune și acum și în parlament”²³.

¹⁷ Marin C. Stănescu, *Mișcarea muncitorească din România în anii 1924—1928*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 207—208.

¹⁸ „Proletarul”, anul I, nr. 1, din 1 august 1928.

¹⁹ „Socialismul”, anul XXII, nr. 38, din 15 septembrie 1928.

²⁰ S. Cutișteanu, Gh. I. Ioniță, *op. cit.*, p. 132.

²¹ „Socialismul”, anul XXII, nr. 46, din 11 noiembrie 1928.

²² Ioan Scurtu, *Lupta partidelor politice în alegerile parlamentare din decembrie 1928*, în „Analele Universității București. Istorie”, 1977, p. 83.

²³ „Socialismul”, anul XXII, nr. 47, din 18 noiembrie 1928.

Discuțiile au decurs într-o manieră constructivă de înțelegere, astfel că în zilele de 13—17 și 20 noiembrie 1928, Consiliul General al Partidului Social-Democrat a dezbătut problema și a hotărât să încheie un cartel electoral cu Partidul Național-Țărănesc.

Înțelegerea prevedea ca Partidul Social-Democrat să primească 19 locuri în Adunarea Deputaților și să participe pe listele comune ale Partidului Național-Țărănesc, cu semnul „cercul”²⁴.

În manifestul electoral, intitulat *Partidul Social-Democrat către întreg poporul muncitor*, se aducea la cunoștința membrilor partidului că: „Partidul Social-Democrat a încheiat un cartel electoral cu acest partid (P.N.Ț. — n.n.), păstrându-și însă toată libertatea de acțiune pe tărîmul politic și în parlament. Nu am luat asupra noastră nici o obligație. În parlament vom reprezenta numai programul nostru socialist și revendicările maselor largi ale poporului muncitor”²⁵. De asemenea, se explică faptul că numărul de mandate s-a stabilit ținîndu-se seama de rezultatele înregistrate de social-democrații în alegerile anterioare și că, mergînd singur, acest partid nu avea șanse mai mari, deoarece nu mai era timp pentru modificarea legii electorale din 1926²⁶.

La cartelul electoral încheiat între Partidul Național-Țărănesc și Partidul Social-Democrat se mai alăturau: Partidul German, Partidul Popular Maghiar (condus de dr. Kecsemethy) și Gruparea gazetarilor independenți.

Blocul Muncitoresc-Țărănesc a propus Partidului Social-Democrat și Partidului Socialist al Muncitorilor din România realizarea unui cartel electoral, astfel încît partidele muncitorești să se prezinte pe o listă unică în alegeri. Dar condițiile puse — în primul rînd ca acestea să recunoască faptul că Partidul Comunist Român era „singurul reprezentant al clasei muncitoare din România”²⁷ — nu au fost acceptate de cele două partide muncitorești.

Dar dacă față de Partidul Național-Țărănesc, social-democrații se arătau atît de concesivi, chiar dacă subliniau continuu ideea libertății de acțiune, pe comuniști — respectiv Blocul Muncitoresc-Țărănesc — îi declarau în mod nejustificat, drept „dușmani ai clasei muncitoare”²⁸.

Cartelul electoral a servit desigur Partidului Național-Țărănesc, care se putea prezenta ca un susținător al intereselor clasei muncitoare²⁹, ca un partid al democrației reale³⁰. Astfel, analizînd manifestul-program³¹ de guvernare național-țărănistă, Lotar Rădăceanu, în articolul intitulat *Manifestul Național-Țărănesc*, constata cu regret că multe probleme social-economice își găsesc reflec-tarea necorespunzătoare, iar asupra celor politice documentul nu stăruie. El afirma că: „promisiunile manifestului nu depășesc cadrele unui constituționalism mo-

²⁴ *Ibidem*, nr. 48, din 27 noiembrie 1928.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ „Proletarul”, anul I, nr. 7, din 25 noiembrie 1928.

²⁸ „Socialismul”, anul XXII, nr. 49, din 27 noiembrie 1928.

²⁹ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926—1947). Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc*, p. 96.

³⁰ Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 209.

³¹ Vezi Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926—1947). Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc*, p. 115—117.

derat", ținând să precizeze că „dacă pînă azi, interese comune au legat într-un acord vremelnic partidele social-democrat și național-țărănesc, miine ele vor trebui să se găsească față în față ca reprezentanți a două concepții și idealuri deosebite și chiar opuse”³², și conchidea că emanciparea proletariatului va fi opera lui însăși, adică a clasei muncitoare.

În alegerile din 12 decembrie 1928, listele Partidului Național-Țărănesc, au înregistrat 2.208.922 voturi, reprezentînd 77,76% din total, deținînd 348 de locuri în Adunarea Deputaților, ceea ce a reprezentat cifra record obținută de o listă electorală din România interbelică.

Dar dincolo de aceste cifre, adevărul este că masele largi populare au votat pe național-țărăniști, care timp de zece ani de opoziție s-au pronunțat de la tribuna parlamentului, în presă, în întruniri, pentru înnoiri progresiste. Au votat pentru ei mai ales țărani, micii meseriași, intelectuali și chiar mulți muncitori, care sperau că vor purcede la o așezare mai dreaptă a relațiilor sociale existente în România deceniului trei.

Ca urmare a acordului de cartelare, Partidului Social-Democrat i s-au repartizat cele 9 mandate de deputați, care au revenit următorilor militanți: Ion Mirescu, Alexandru Lucian, Lotar Rădăceanu, Teodor Roznovan, Romulus Dan, Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, dr. Iacob Pistiner și Eftimie Gherman³³. Analizînd rezultatele alegerilor, Ilie Moscovici sublinia cu satisfacție că acestea au fost libere și, totodată, cerea ca în parlament deputații social-democrați să se despartă de cei ai guvernului și să acționeze pentru triumful democrației, pe baza programului Partidului Social-Democrat.

Dincolo de controversesele politice generate de tactica Partidului Social-Democrat se poate aprecia că încheierea cartelului electoral cu Partidul Național-Țărănesc a fost un act politic rațional și eficient; el a facilitat intrarea Partidului Social-Democrat în parlament; încă de la început, deputații social-democrați s-au delimitat net de cei național-țărăniști, abordînd cu curaj, de pe pozițiile clasei muncitoare, chestiuni majore ale vieții economice, sociale și politice³⁴.

Partidul Social-Democrat și-a menținut programul și ideologia, a folosit conjunctura existentă pentru a se afirma cu vigoare în viața politică a României. Într-un anumit sens, această colaborare a anticipat tactica ce va fi utilizată de celălalt partid al clasei muncitoare, Partidul Comunist Român, după 1934, în scopul realizării unui larg front popular antifascist.

³² „Socialismul”, anul XXII, nr. 50, din 2 decembrie, 1928.

³³ *Ibidem*, nr. 53, din 16 decembrie 1928.

³⁴ Ioan Scurtu, *Lupta partidelor politice în alegerile parlamentare din decembrie 1928*, loc. cit., p. 93.